

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/95/13-18>**Telli İbrahimova**Bakı Slavyan Universiteti
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
69_cicek_69@rambler.ru**İradə Zamanova**Bakı Dövlət Universiteti
zirada04@gmail.com

ORTA MƏKTƏBLƏRDƏ DİSTANT TƏHSİLİN İDARƏ OLUNMASININ TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ YOLLARININ TƏHLİLİ

Xülasə

Tədqiqat məqaləsi Azərbaycanda ümumi təhsil məktəblərində distant təhsil idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi sahəsində aparılan araşdırmalardan bəhs edir. Artıq son 3 ill ərzində Covid-19 pandemiyasının təhsilə təsiri ilə əlaqədar distant təhsilin idarə olunması sahəsində müxtəlif baxışlar və yanaşmalar formalaşmağa başlamışdır. Çoxlu sayda idarəetmə mexanizmləri mövcuddur və ümumi təhsil müəssisələrində distant təhsilin idarə olunması sahəsində kifayət qədər problemlər mövcuddur. Məqalənin məqsədi məsafəli təhsilin idarə olunmasında təkmilləşmə işlərinin araşdırılması və təhlilinə əst edilib. Digər məqsədi həm müəllim, həm də şagirdlərin distant təhsilə münasibəti və onlayn təhsildən istifadə qaydalarını açıqlamaq, distant təhsildə yaranan boşluqların həll olunması üçün nəticələrin obyektiv təhlilini təqdim etməkdir. Bu məqsədlə, məqalədə tədqiqat işi üzrə 35 şagird və 4 müəllimin və 3 valideynin eksperimentə cəlb etmiş, hədəf qrup kimi məktəb rəhbərləri və İKT mütəxəssislərinin problemə münasibətini araşdırmağı planlaşdırılmışdır. Eksperimentdə şagirdlərin və müəllimlərin distant təhsilin təşkili, idarə olunması və əhəmiyyətini öyrənmək üçün anket sorğuları keçirilmiş, hədəf qrupu üzvlərinin problemə dəstəyi formaları qeydə alınmışdır. Məqalədə aparılan təhlillərin koorelasiya üzrə inkişaf dinamikası və statistik nəticələr təqdim olunmuşdur. Aparılan təhlillərin nəticələri məqalənin distant təhsilin məktəblərdə idarə olunmasının təkmilləşməsi üzrə yaranan problemlərin həllində ən vacib məlumat mənbəyi olması təsdiqlənmişdir.

Açar sözlər: distant təhsil, araşdırma, təkmilləşmə, texnoloji dəstək, onlayn təlim, təşkilati sistem, yeni perspektivlər

Telli İbrahimovaBaku Slavic University
PhD in Philology
69_cicek_69@rambler.ru**İradə Zamanova**Baku State University
zirada04@gmail.com

Analysis of improvement ways of distance education management in secondary schools

Abstract

The research article claims about the research conducted in the field of improving distance education management in general education schools in Azerbaijan. During the last 3 years, different views and approaches have started to be formed in the field of distance education management due to the impact of the Covid-19 pandemic on education. There are many management mechanisms in the field of distance education management in general education institutions. The primary purpose of the article is to investigate and analyze improvements in the management of distance education.

Another goal is to reveal the attitude of both teachers and students to distance education and the rules of using online education, to present an objective analysis of the results to solve the gaps in distance education.

For this purpose, in the article, 35 students and 4 teachers and 3 parents were involved in the experiment, and it was planned to investigate the attitude of school leaders and ICT specialists to the problem as a target group. In the experiment, questionnaire surveys were conducted to find out the organization, management and importance of distance education of students and teachers, the support forms of the members of the target group were recorded. The development dynamics and statistical results of correlation analysis are presented in the article. The results of the analysis confirmed that the article is the most important source of information in solving the problems of improving the management of distance education in schools.

Keywords: *distance education, research, improvement, technological support, online training, organizational system, new perspectives*

Giriş

Onlayn distant təhsil son illərin ən çox maraq doğuran və müzakirə olunan təhsil mövzudur. Bir çox elmi-nəzəri mülahizələr distant təhsilin tarixi inkişafı haqqında maraqlı araşdırmalar aparmış, bu təhsili internet vasitəsilə müxtəlif coğrafi məkanlarda, bir-birindən uzaqda əldə edilməsi kimi təqdim etmişlər. Azərbaycanda orta məktəblərdə onlayn öyrənməyə uyğunlaşma cəhdi dünyaya təsir edən pandemiya ilə əlaqədardır. Məktəblərdə, xüsusilə ibtidai təhsildə milli kurikulumlar baxımından aparılan araşdırmalar göstərir ki, İKT bacarıqları artıq erkən yaşda öyrədilməlidir (Adonis, 2020: 44).

Məlumdur ki, distant təhsilin ölkəmizdə tətbiqi Covid-19 pandemiyası ilə əlaqədar olaraq sürətləndi və bu təhsilin müəllim, şagird və valideynlər tərəfindən müəyyən qədər çaşqınlıqla qəbul olundu. Müxtəlif coğrafi məkanlarda internetə çıxışın vəziyyətinin öyrənilməsi, orta məktəblərdə məsafəli təhsilə hazır olmanın təcrübəsi və eyni zamanda ailələrdə bu təhsilə dəstək və mühitin yaranması sahəsində kifayət qədər boşluqlar və çətinliklər aşkar edildi. Onlayn təhsil Covid-19 pandemiyası kimi qeyri-müəyyənlik dövründə təhsili davam etdirməyin bir yolu oldu. Distant təhsil yaxşı platforma olsa da, təkcə şagirdlərə deyil, müəllimlərə də təsir edən müəyyən problemlər yaratdı və şagirdlərin elektron tədrisə hazır olub-olmaması sualını geri qaytardı. Bu məqsədlə, tədqiqat məqaləsi onlayn təhsildə şagirdlərin müasir rəqəmsal texnologiyalardan düzgün istifadə etməklə təlimin fəal iştirakçısı olmaq və müəllimin təlimdə fasilitator kimi fəaliyyəti üzrə nəticələri təhlil etmişdir (Agaponov, Dzhalishvili, Krechman, Nikiforov, Chenosova, Yurkov, 2003; Gustyr, 2001; Adonis, 2020).

Müşahidələrdən aydın olur ki, onlayn öyrənmə canlı sinxron platformanın formasıdır və burada hər iki tərəf üçün sabit internet bağlantısı tələb olunur. Üz-üzə və modul əsaslı öyrənmə üsulları ilə müqayisədə onlayn öyrənmə daha interaktiv hesab edilir və distant təhsilin tələblərinə cavab verir (Gressel, 2012: 112).

Məlumdur ki, onlayn və ya məsafəli təlim məktəblərdən müəllim və şagirdlərin fiziki ayrılması və komputer vasitəsilə qarşılıqlı ünsiyyətlə əlaqəyə girdiyi təhsil formasıdır. Bu, onlayn öyrənməni veb-əsaslı texnologiyadan istifadə etməklə baş verən, tamamilə asinxron və ya sinxron öyrənmə komponentləri ilə məşğul ola bilən və üzbəüz dərs forması olmaya bir təhsil təlimatı kimi qəbul edilir. Distant təhsil texnologiyası şagirdlərə mütləq zamanla deyil, istədikləri vaxt və məkanda dərs almağın rahatlığını hiss etdirir və çevikliyindən yararlanma imkanı verir (Gustyr, 2001). Buna baxmayaraq orta məktəblərdə bu təhsilə uyğunlaşmaq müəyyən qədər çətinliklə üzləşdi. Dilçi alim Şore (Shore, 2020) məqaləsində qeyd etdi ki, onlayn dərs insan əlaqəsini aradan qaldırır və buna görə də çox vaxt öyrənmənin motivasiyası, qarşılıqlı əlaqəsi və pedaqoqun təlim materiallarını və təqdimatlarını uyğunlaşdırmaq qabiliyyətini itirir (Gustyr, 2001; 8).

Digər tərəfdən, elmi mülahizələrdə qeyd olunur ki, onlayn öyrənmədə çətinliklər əsasən texniki problemlər, müəllim təcrübəsi, rəqəmsal vasitələrdən düzgün istifadə, vaxtın səmərəli idarə

olunması, təlimdə motivasiyanın qurulması, tanış olmayan texnologiyaya uyğunlaşma və bəzi qeyri-müəyyənliklər daxildir (Cresell, 2013; Lim, Morris, 2009; 8).

1. Distant təhsildə təkmilləmə yolları.

Distant təhsil ilə məktəblər və müəllimlər bu yeni mühitdə öyrənməni bərabərhüquqlu hədəflədikləri üçün tamamilə yeni problemlərlə üzləşirlər. Müəllimlər onlayn təlim keçmə, öyrənmə və düşünmə fərqliliyi olan şagirdlərin ehtiyaclarını ödəmək üçün nə edəcəklərindən çox vaxt məlumatsız olurlar. M. Adonis (2020) həmçinin qeyd etdi ki, onlayn dərslər zamanı qarşılıqlı əlaqə olmaması səbəbindən şagirdlər davam edən onlayn dərstdən çox smartfonlardan istifadə ilə başqa şeylərdə asanlıqla diqqətlərini yayındırır, vaxtın hansı hissəsində təlimdən faydalanma, maraqlı resurslarla təmin olunma, onlayn mədəniyyəti haqqında məlumatsız qalırlar. Bu baxımdan tədqiqat məqaləsi müəllimlərə, valideynlərə, pedaqoqlara və digər maraqlı tərəflərə onlayn distant təhsildən istifadə ilə bağlı təkmilləşdirmə yollarını təqdim edir (Adonis, 2020: 46).

Məktəblərdə distant təhsilin idarə olunmasında onlayn fəaliyyətin tənzimlənməsinin kritik hala gəldiyini bir çox araşdırmalarda iddia edilib. Üz-üzə qarşılıqlı əlaqə olmadığı üçün bəzən öyrənmələrin onlayn dərslərə marağının azlığı müşahidə olunur. Bu məqsədlə, idarə olunmada məktəb rəhbərliyi aşağıdakı icra mexanizmlərini yerinə yetirməlidir:

- Distant təhsil alanlar üçün bərabərliyin yaratmaq
- Texnologiyaların mobilliyinə əmin olmaq
- Distant təhsil alan öyrənmələrin eyni resurslara çıxış əldə etmək
- Ehtiyacı olan şagirdləri noutbuklar, planşetlər və qaynar nöqtələrlə təmin etməyə təşviq etmək (İsmayılova; Əhmədov, 2013; Gustyr, 2001).

- Şagirdlərin kompüterlərə, repetitorlara və digər resurslara müntəzəm çıxışına kömək etmək üçün icma mərkəzləri, kitabxanalar və təşkilatlarla birləşdirmək lazımdır. Distant təhsil zamanı öyrənmələrin müxtəlif ehtiyaclarını dəstəkləməyə kömək edəcək bəzi tövsiyələri təqdim edirik:

Şagirdlərə onlayn rutinlər və strategiyalar hazırlamağa kömək etmək ən əhəmiyyətli idarə etmə üsuludur. Məlumdur ki, onlayn dərslərin ardıcıl olması şagirdlərdə yorğunluq yaradır və təlimə az maraq oyadır. Nəzərə alsaq ki, internet çıxışı məktəblərdə ardıcıl dərslərdə zəifləyir, bu baxımdan şagirdlərin onlayn dərsləri üzrə rutinlər və strategiyalar hazırlamaqda onlara kömək etmək faydalı olur. Bu rutinlər eyni zamanda şagirdin diqqətini yayındırmaqda onlara kömək edir. Dərslərdə verilən qiymətdən asılı olaraq şagirdlərin güclü tərəflərinə uyğun gələn yeni qaydalar və cədvəllər yaratmağa kömək etmək lazımdır. Hətta bunun ətrafında bir dərslə tədqiqat layihəsi və ya esse kimi tərtib etmək olur (Cresell, 2013; Zorpe, 2001-2008).

Distant təhsilin məktəblərdə idarə olunması strategiyalarını hazırlamaq və onlardan necə istifadə etmək yollarını müəllimlərə və öyrənmələrə izah etmək faydalı olur. Mümkün strategiyalara aşağıdakılar daxildir:

- *Təlim vaxtlarını və fasilə vaxtlarını planlaşdırmaq*
- *Təlimin video rekordunu təyin etmək*
- *Təlimə hədəflənən müxtəlif proqramları sınaq*
- *Çevik və optimal təlim üsullarını nəzərdən keçirmək*
- *Təlim üçün sakit bir məkan seçmək və dərslərin məqsədlərini öyrənmək*
- *Ətraf səs-küyü eşitməmək üçün qulaqlıqlardan istifadə etmək*

Onlayn vasitələrin istifadəsi şagirdlər arasında müxtəlif səviyyədədir. Bu **məqsədlə, texnoloji alətlərin növündən asılı olaraq onların şagirdlər arasındakı istifadə** səviyyəsi də müxtəlifdir. Şagirdlər smartfon, noutbuk, laptop, kompüterdən istifadə etməklə fərqli nəticələr göstərir. Smartfondan çox stolüstü kompüterdən istifadə şagirdlərin həm sağlamlığına, həm də enerji sərfinə faydalıdır. Bundan əlavə, stolüstü kompüterlərdə internet proqramları daha əlverişli təminat yaradır (Gustyr, 2001; Adonis, 2020; Cresell, 2013; Lim, Morris, 2009).

2. Distant təhsilin iadə olunması sahəsində aparılan mövcud araşdırmalar

Tədqiqat məqaləsi aparılan təhlillərə əsasən müəllim, şagird və valideynlərin distant təlimə münasibəti, problemləri və çətinliklərini planlaşdırmışdır. Şagirdlər üçün distant təhsil haqqında

tərtib edilən suallar müşahidə olunan problemlərin həllində əldə olunan nəticələrin təhlilini reallaşdırmağa bildi.

Müəyyən dərəcədə vacib olan sorğunun təhlilləri aşağıdakı sahələri araşdırmaq üçün tərtib edildi:

- *Onlayn təlimdə öyrənərkən evdəki mühit nə qədər sakitdir?*
- *Onlayn təhsildə texnologiya və proqram təminatı sizi qane edirmi?*
- *Uzaqdan öyrənərkən üz-üzə ünsiyyət sizin üçün nə dərəcədə vacibdir?*
- *Məktəbdə sinif yoldaşlarınızla tez-tez danışırırsınız yoxsa onlaynda?*
- *Müəllimlərinizlə onlaynda müzakirələri tez-tez keçirirsiniz?*

İlk anket sorğusu müəllimlər, şagirdlər və valideynlər arasında bu problemlərin öyrənilməsinə istiqamətləndi.

Cədvəl 1.
Distant təhsil haqqında anket sorğusunun nəticələri.

Ümumilikdə distant təhsilə münasibətiniz necədir?					
№	Respodentlər	Zəif	Orta	Yaxşı	Əla
1	Müəllimlər	2	2		
2	Şagirdlər	11	12	8	3
3	Valideynlər	2	1		

Bu sual iştirakçıların onlayn təhsillə bağlı ümumi təcrübəsi haqqında cavabları toplamağa bildi. Məktəblər bu məlumatdan istifadə edərək onlayn tədrisə davam etməli və ya fərdi öyrənməyə keçməlidirlər. Müsahibələrdən məlum oldu ki, şagirdlərin onlayn öyrənmələri üçün indernetdən istifadə və rəqəmsal alətlərə fasiləsiz girişi olmalıdır. Bu alətlərin keyfiyyəti ilə bağlı hər hansı problemlə üzləşib-qarşılaşmadıqları qeyd olundu. Digər anket sorğusu müəllim və şagirdlərin distant təhsilə nə qədər vaxt sərf etmələri oldu.

Cədvəl 2.
Distant təhsilə sərf olunan vaxtın nəticələri.

Hər gün orta hesabla distant təhsilə nə qədər vaxt sərf edirsiniz?					
№	Respodentlər	3-5 saat	5-7 saat	7-10 saat	10 saatdan çox
1	Müəllimlər	2	2		
2	Şagirdlər	12	10	11	2

Şagirdlər və müəllimlərin onlayn təlim keçərkən nə qədər vaxt sərf etdiyini bilmək maraqlı oldu (cədvəl 2). Hər iki respodentlərin onlayn təlimə həddindən artıq vaxt sərf etmədiklərini təhlil edərək bunun səbəbləri tapmaq mümkün oldu. Məlum oldu ki, şagirdlərin onlayn vaxta sərf etdikləri vaxt əsasən 3-5, bəzən də 5-7 saat arasında olur. Şagirdlər sağlamlıqlarının qeydinə qalmaq üçün evdə olarkən onlaynda olmaqda çox oynamaq və idman etmək üçün müəyyən vaxt ayırmalıdırlar.

Cədvəl 3.
Distant təhsildə rəqəmsal vasitələrin istifadə nəticələri.

Hansı rəqəmsal vasitə distant təlimdə uğurlu hesab edilir?					
№	Respodentlər	Smartfon	Kompüter	Laptop	Planşet
1	Müəllimlər		2		2
2	Şagirdlər	16	3	8	7

Distant təhsil alan şagirdlər üçün sorğu vərəqində çoxseçimli sual növündən istifadə edildi. Cədvəldən (cədvəl 2) məlum olur ki, şagirdlərin əksəriyyəti məktəb kompüterlərindən çox

smartfonlarda təlimə qoşulmağa üstünlük verirlər. 50% şagird (16/34) smartfonların həm daşınma imkanları, həm də daim internetə asan qoşulmasını vurğuladılar. Şagirdlərin distant təhsil üçün noutbuk, masaüstü kompüter, smartfon və ya planşetdən istifadə edib-etmədiyini öyrənilmişdi. Ekran ölçüsü və keyfiyyətinə görə noutbuk və ya masaüstü kompüter ideal seçim olardı. Şagirdlərin çoxu internetin və ya texnoloji vasitələrin evdə və ya ailədə başqaları ilə paylaşdıqları və ya ehtiyac duyduqları zaman təlimə rahat şəkildə daxil ola bilmirlər. Sonda masaüstü kompüterlərin proqram təminatı imkanları haqqında tövsiyələr verildi.

Digər təhlillər distant təhsilin *evdə və ya məktəbdə* uyğun olması haqqında olan müsahibə nəticələrinin təhlili oldu. Şəxsiyyətindən asılı olaraq, şagirdlər sinifdə öz yoldaşları ilə və ya evdə tək öyrənmək istədiyini bildirdilər. Sinif otağı daha canlı və interaktiv mühit təklif edir, evdə isə nisbətən sakitdir (Əhmədov, 2013; Gustyr, 2001; Adonis, 2020; Lim, Morris, 2009). Problemin təhlilində müxtəlif suallardan istifadə edərək distant təhsilin şagirdlər üçün uyğun olub-olmadığını öyrənmək mümkün oldu. Şagirdlərə distant təhsil sorğusunda çoxseçimli sual növündən istifadə edildi. Şagirdlərə bu təcrübələrini müəyyən bal arasında qiymətləndirə və məktəb rəhbərliyi ilə paylaşmaları tövsiyə edildi. Buna baxmayaraq, hər zaman evdə qalmaq və bir çox şeyi tarazlaşdırmaq bir çox insan üçün stresli ola bilər. Bunun üçün şagirdlərdən yaxşı vaxt idarə etmə bacarıqlarına və öz intizamına malik olmaq tələb olunur. Şagirdlərin əksəriyyətinin evdə öyrənmənin rahat olması və ya bunu etməyə məcbur olduqları üçün istifadə etmələri barədə yüksək fikirlər əldə etdir. Bu məqsədlə, distant təhsili necə təkmilləşdirmək və onu onlar üçün maraqlı etmək barədə fikirlər əldə edildi (Simonson, 1999: 5-8).

Hədəf qrupu üzvlərinin distant təhsilin idarə olunmasında səmərəli resurslar seçməsi və təlimi təmin etməsi də tədqiqat məqsədlərindən biri idi. Tədqiqat işinin araşdırmalarından biri də distant təhsilin idarə olunmasında onlayn resursların nə dərəcədə əhəmiyyətli olması haqqında idi. Bu məqsədlə, müsahibə sualı: "*Məktəb sizə evdən öyrənmək üçün resursları təklif etməkdə nə dərəcədə faydalı olub?*" - bu problemi araşdırmağa kömək edə bildi (Vedemeyer, 1981).

Bu sual üzrə müsahibələr hədəf qrupu üzvləri ilə aparıldı, xüsusilə texniki mütəxəssislər, idarəedicilər bu sualı cavablandırmağa bildilər. Məktəbin idarə heyəti distant təhsilin rahat və effektiv olması üçün həm müəllimlərə, həm də şagirdlərə tam dəstək verməyə hazır olduqlarını bildirdilər. Məlumdur ki, hər kəsin evində yüksək sürətli internet yoxdur. Müəllimlərin zəif internet səbəbindən problemlərlə üzləşdiyini bilmək məktəblərdə müəllim heyətinə lazımi infrastrukturla dəstək olub-olmamasını planlaşdırmağa kömək edə bildi. Onlar texnoloji infrastruktur və proses çərçivəsi baxımından dəstək göstərmələrini ifadə etdilər. Əsas aşkar olunan tapıntı o idi ki, məktəblər daha çox çevikliyə icazə verməli və daha az sərt siyasətlər yaratmalıdırlar (Vheeler, 2002: 419-430).

Müəllim fəaliyyətinin dəstəkverici olub-olmaması haqqında sorğular və təhlillər də tədqiqat məqsədlərinə nə dərəcədə nail olmaqda daha çox səmərə verə bildi. Distant təhsildə müəllimlərlə birgə əməkdaşlığın özünəməxsus çətinlikləri vardır. Bəzi şagirdlər mövzunu öyrənməkdə çətinlik çəkə və başa düşmək üçün daha çox vaxt tələb edə bilərlər. Əgər müəllim distant təhsil üçün təmin edilən resurslardan razı qala bilmirsə, idarəetmə heyətindən əlavə məlumat istəyə və onlara daha yaxşı kömək ala bilərlər. Bu təhlil şagirdlərin müəllimlərini nə dərəcədə köməkçi hesab etmələrini ölçə bildi (Vygotsky, 1930-1978).

Nəticə

Beləliklə, orta məktəblərdə distant təhsilin idarə olunması sahəsində aparılan təhlillər göstərdi ki, distant təhsilin orta məktəblərdə idarə olunmasında müəyyən çətinliklər vardır. Bu çətinlikləri araşdırmaq üçün aparılan təhlillər əsasən müəllim, şagird və valideynlərin qarşılaşdığı problemlərdir. Tədqiqat məqaləsi təhlilləri aparmaq üçün eksperiment işinin planlaşdırılmasını təqdim etdi. Məlum oldu ki, onlayn təhsilin idarə olunmasında təkmilləşmələr əsasən bu təhsilə sərf olunan vaxtın düzgün müəyyən edilməsi, texnoloji vasitələrin seçimi və ən uyğun rəqəmsal alətlərin təlimin səmərəli idarə olunmasında istifadəsi oldu. Digər təhlillər müəllimlərin, məktəb heyətinin məsafəli təhsilin təşkilində infrastrukturunu hərtərəfli təmin etməsi, sürətli internetin təminatı yollarının təyin edilməsi və təlim resurslarının düzgün təyin edilməsidir. Təhlillər əsasında aparılan təkmilləşmə

işlərinin strateji yolları məqalədə açıqlanmışdır. Bu baxımdan tədqiqat məqaləsi distant təhsilin idarə olunmasında təkmilləşmə işlərinin yerinə yetirilməsində ən faydalı mənbə kimi istifadə oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. Adonis, M. (2020). Challenges Hound Online Opening Classes. Available. <https://newsinfo.inquirer.net/1344074/challenges-hound-online-opening-of-classes>
2. Agaponov, C.B., Dzhaliashvili, Z.O., Krechman, D.L., Nikiforov, I.S., Chenosova, Ye.S., Yurkov, A.B. (2003). Sredstva distantsionnogo obucheniya. Metodika, tekhnologiya, instrumentariy. Pod red. 3.0. Dzhaliashvili. SPb. BKHV-Peterburg.
3. Gusty, A.V. (2001). Kontseptual'no-metodologicheskiye osnovaniya razvitiya distantsionnogo obrazovaniya v sisteme srednego professional'nogo obrazovaniya: Dis. kand. ped. nauk. M., 212 s.
4. Shore, J. (2020). Problems in Online Class. Available. <https://file:///C:/Users/julie/Desktop/research%20example.pdf/education.seattlepi.com/problems-online-classes-1132.html>
5. Cresell, J.W. (2013). Qualitative Inquiry Research Design: Choosing Among the Five Approaches: Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc., pp.77-83
6. Lim, D.H., Morris, M.L. (2009). Learner and Instructional Factors Influencing Learning Outcomes within a blended learning environment. Educational Technology and Society, 12(4), pp.282-293.
7. İsmayılova, B. Distant təhsil: üstünlüklər, çatışmazlıqlar və müsbət təcrübə. “Elektron dövlət quruculuğu problemləri”. I Respublika elmi-praktiki konfransı, 4 dek.
8. Əhmədov, H. (2013). Azərbaycanca distant təhsilin perspektivləri. Respublika, 26 dekabr, 6 s. abr.
9. Zorpe, M. (2001-2008). Rezinging learner support: ze challenge of sollaborative online learning. Paper presented at SSROLLA Symposium on Informing Prastise in Networked Learning, Glasgow, 14 November, Retrieved July 6. http://vww.ssrolla.as.uk/papers/s1/zorpe_paper.html.
10. Simonson, M. (1999). Equivalensy zeory and distanse edusation. TeçTrends, 43(5), pp.5-8.
11. Vedemeyer, S. (1981). Learning at ze bask door: Refl estions on non-traditional learning in ze lifespan. Madison: University of Vissonsin Press.
12. Wheeler, S. (2002). Student Perseptions of Learning Support in Distanse Edusation. Quarterly Reviev of Distanse Edusation, 3(4), pp.419-430.
13. Vygotsky, L.S. (1930-1978). Mind in Sosiety: Ze development of higer psycological proseses. Sambridge, M.A. Harvard University Press.

Göndərilib: 22.08.2023

Qəbul edilib: 05.10.2023